Veertig jaar kernwapens

MS Op blz. 293 van dit nummer treft u een artikel aan over de ontwikkeling van het kernwapen of liever gezegd de koortsachtige race naar het operationeel maken ervan. Dezer dagen is het immers precies veertig jaar geleden dat het is ingezet. De herinneringen aan dat historische feit zorgen thans tevens voor het besef dat zich in onze wereld, sedert de intrede van dat wapen, direct of indirect grote veranderingen hebben voorgedaan.
Natuurlijk is de uitvinding van het kernwapen primair een wapentechnische ontwikkeling van de eerste orde geweest. Het heeft vooral fundamentele veranderingen tweeggebracht in de wijze waarop oorlogen kunnen worden gevoerd en/of kunnen worden beslist. Het zou echter onjuist zijn om als krijgsmacht slechts die vaktechnische zijde in de gaten te houden. Erg belangrijk is óók na te gaan welk stempel de nucleaire bewapening heeft gedrukt op de relaties tussen krijgsmacht, politiek en maatschappij.
Daarbij staan de acceptatie van de krijgsmacht en de middelen die worden gebruikt centraal. Men zou kunnen zeggen dat vooral de huidige politieke bedoeling, het voorkómen van oorlog, heeft bijgedragen tot de schier onveranderlijke opvatting dat de krijgsmacht het belangrijkste middel in de vredes- en veiligheidspolitiek is. In ieder geval blijkt dat de mate van acceptatie van de krijgsmacht en een aantal andere vraagstukken daaromheen, in Nederland gedurende de afgelopen twintig jaren vrij constant is gebleven*, en dat ondanks of dank zij verschuiving van de strategische doelstelling en de rol van kernwapens daarin, namelijk van vergelding naar voorkoming van oorlog dan wel het aangepaste antwoord.
De vraag is natuurlijk of bij gelijkblijvende doelstelling en rol van het kernwapen de acceptatie evenzeer constant zou zijn gebleven. Daaraan zou kunnen worden getwijfeld vanwege de massale vernietigingskracht van nucleaire wapens die de kwetsbaarheid en daarmee de betrokkenheid van de bevolking hebben verhoogd. Vele maatschappelijke en politieke stromingen geven van die betrokkenheid intensief blijk.

Uit het bovenstaande blijkt in ieder geval een grotere verwevenheid van de krijgsmacht met politieke vraagstukken. Hierop speelt ook in de verstrengeling van het defensiebeleid met de buitenlandse politiek, met name veroorzaakt door het lidmaatschap van de NAVO. Sommigen spreken zelfs van een onderschikking van Defensie aan Buitenlandse zaken.

Er zijn echter meer ontwikkelingen die met de uitvinding van het nucleaire wapen hebben te maken. Niet zo direct misschien, maar bv. de ongelijke verdeling van het bezit en/of produktie van nucleaire wapens binnen de bestaande bondgenootschappen kan binnen zo'n bondgenootschap een bepaalde afhankelijkheid veroorzaken van de staat die nucleaire wapens produceert en/of bezit. Voorts is het verschijnsel ,,Proxy-oorlog" als indirect gevolg van het bestaan van kernwapens aan te geven. Proxy-oorlogen zijn ,,gesponsorde" oorlogen, gefinancierd door de grote(re) mogendheden en kernwapenbezitters, uitgevoerd door de respectieve satellietstaten in een rechtstreeks conflict. Daarachter zitten echter de belangen van de grote(re) mogendheden die de confrontatie met elkaar niet willen aangaan vanwege bijvoorbeeld de consequenties die deelneming zou hebben voor een bondgenootschap, het in gevaar brengen van (handels)betrekkingen elders, of vanwege het escalatiegevaar van het conflict tot over de nucleaire drempel. Voorbeelden daarvan zijn de (,,militai-

* Publieke opinie en krijgsmacht: enkele trends. *Maatschappij en krijgsmacht* 7(1985)(2).

re") adviseurs en materiële steun voor bepaalde met elkaar strijdende landen. Een concreet voorbeeld vinden wij in de Midden-Oostenproblematiekwaar de vrije doorvaart en natuurlijk de aardoliebelangen voor verscheidene partijen tot indirecte actie aanleiding geven.

Tot slot is de behoefte aan controle over nucleaire arsenalen en het neutraal interveniëren bij brandhaarden in deze wereld via een internationaal geaccepteerde rechtsorde een belangrijke drijfveer (geweest) bij de ontwikkeling van de activiteiten binnen de Verenigde Naties en speciaal binnen de Veiligheidsraad en de internationale vredesmachten.

Uit het bovenstaande moet worden geconcludeerd dat een bepaalde militaire ontwikkeling of vinding meestal een behoorlijke ,,spin-off" heeft op allerlei gebied, zowel direct als indirect. Het kernwapen is daarvan een duidelijk voorbeeld. Het is een specifiek militaire vinding, gebaseerd op ontdekkingen in de fysica, met een grote ,,spin-off" voor de gehele wereld. In een terugblik is dat goed aan te tonen.

Maar ook thans en in de toekomst worden legio (minder spectaculaire) vindingen en ontwikkelingen gedaan. Meestal zijn de ,,beïnvloedingslijnen" minder duidelijk, en de gevolgen minder goed te traceren. Bovendien is meestal de ,,richting" van de ,,spin-off" anders dan in het geval van de atoombom. Met andere woorden: het gaat dan niet om een militaire vinding die gevolgen heeft voor de samenleving, maar om ontwikkelingen en vindingen in civiele kringen met consequenties voor de krijgsmacht.

Een krijgsmacht zal, zeker uit beleidsoogpunt, alert moeten zijn op de complexe ,,spin-off" van ontwikkelingen en vindingen door snel belangrijke aspecten als relevant te herkennen en snel de consequenties ervan voor de krijgsmacht vast te stellen.

De ontwikkeling van de microtechnologie bijvoorbeeld zal nog zeer vele toepassingen opleveren, ook militaire, met name in de elektronische oorlogvoering.

Het Strategic Defense Initiative zal complexe wijzigingen in het strategisch denken opleveren. Op het technische en materiële vlak zal het zoeken van relevanties en het vaststellen van consequenties moeilijkheden opleveren. De uitstralingseffecten hiervan zullen niet alleen raken aan soort en organisatie van middelen en de wijze van optreden, zij zullen ook raken aan de opleiding en vorming van het personeel. Juist deze op de toekomst gerichte investering in de personele middelen vergt perspectief en tijd. Wij zullen onder meer om deze reden reeds nu moeten investeren. Al op dit moment tekenen zich ontwikkelingen af die op korte termijn van invloed zijn. Hierbij kan bv. worden gedacht aan veranderingen in het civiele onderwijs. Daarop zal reeds nu moeten worden ingespeeld, wil de krijgsmacht ook morgen beschikken over voor zijn taak geschikt, opgeleid en gemotiveerd personeel.

Wat te denken ook van toenemende integratie van etnische en religieuze minderheden in onze samenleving, waarvan de tweede en derde generatie — straks genaturaliseerd, maar nog met hun specifieke identiteit — voor de poorten van KMA, OCOSD en KMS staan?

De ,,spin-off" van deze civiele ontwikkelingen is voor de krijgsmacht, zo te zien, niet gering: in vooropleidingseisen, selectie alsmede afgewogen beleid binnen het opleidings- en personeelssysteem zal een en ander moeten worden verdisconteerd. Al deze facetten grijpen in elkaar en moeten in samenhang met elkaar worden ontwikkeld. De in dit blad ook zo vaak geprezen flexibiliteit van geest zal moeten worden gebruikt, óók — naar verwachting — om van platgetreden paden van tradities en rechtspositie af te wijken ten behoeve van een kwalitatief hoogwaardige krijgsmacht. Een uitdaging van jewelste, vooral voor de planningssectoren, die creatief in de komende planperiode van de krijgsmacht sluitende oplossingen moeten trachten te vinden.

Gemakkelijk is het niet, maar het zal de moeite lonen.

